Kasımalı Bayalınov'un "Köl Boyunda" Romanında İdealleştirilen Sovyet Kadın Tipi*

Arş. Gör. Reyhan Karkınlı

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8877-1736>

Atatürk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü, Erzurum – TÜRKİYE

Makale Geçmişi

Geliş: 16.12.2019

Kabul: 20.02.2020

On-line Yayın: 25.03.2020

Anahtar Kelimeler

Sovyet Kadın Tipi

Kasımalı Bayalınov

Köl Boyunda

Sosyalist Realizm

Araştırma Makalesi

* Bu çalışma, 21-23 Haziran 2019 tarihlerinde Erzurum'da gerçekleştirilen II. Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Bilgi Şöleni'nde sözlü olarak sunulan çalışmanın genişletilmiş ve gözden geçirilmiş halidir.

DOI:

<http://dx.doi.org/10.29228/JASSS.40185>

Öz

20. yüzyılın başlarında Çarlık Rusya, ekonomik, siyasi ve toplumsal olarak büyük sıkıntı içerisinde varoluş mücadelesi vermektedir. Ancak 1917 yılında gerçekleşen Bolşevik İhtilali'ne dayanamaz ve yıkılır. Çarlık rejiminin ardından Rusya'da yeni bir dönüşüm, yeniden bir doğuş yaşanır. Sovyet rejimi, buhran içindeki halkı yaşadığı sıkıntılardan kurtarmak için sosyalist bir toplum oluşturmayı hedefler. Yeni toplumsal yapılanma oluşturulurken kadın, temel dayanaklardan biri olarak görülür. Çünkü kadının; doğurgan, sürdürücü, üretken ve koruyucu özellikleriyle yeni sistemin devamlılığının sağlanmasında esas unsur olacağı değerlendirilir. Ayrıca, erkek nüfusun savaşlar sebebiyle azalması, geriye kalanların tekrar cepheye gönderilmesi yeni bir ekonomi ve toplumsal düzende kadını ön plana çıkarır. Erkeğin yardımcısı, ikamesi rolünden başatlığa evrilen kadın, Sovyet toplumunda yeni ideolojinin hayata geçirilmesinde en önemli dayanak haline gelir.

Yeni insanı, yeni toplumu, medeniyeti kadının omuzlarında oluşturmak ve yükseltmek isteyen Sovyet rejimi, bu fikrini uygulamaya geçirebilmek adına sanat ve edebiyat adamlarına önemli sorumluluklar yükler. İlkeleri Komünist Parti yöneticileri ve sosyalist teorisyenler tarafından belirlenen sanat ve edebiyatta edebî akım olarak "sosyalist realizm" benimsenir. Toplumun sosyalizme olan inancını pekiştirmek için kadın kahramanlar sembolleştirilerek toplumun onlara özendirilmesi esas alınır. Tüm Sovyet coğrafyasında ırk ve millet ayrımı gözetmeksizin Sovyet tipi bir kadın imgesi oluşturulur.

Bu çalışmada Kırgız yazarlarından Kasımalı Bayalınov'un "Köl Boyunda" (Göl Kıyısında) romanında, idealleştirilen Sovyet tipi kadının, örnek davranışlarının ve özelliklerinin sosyalist realizm ile nasıl şekillendirildiği üzerinde durulacaktır.

Atıf Bilgisi / Reference Information

Karkınlı, R. (2020). Kasımalı Bayalınov'un "Köl Boyunda" Romanında İdealleştirilen Sovyet Kadın Tipi. *Jass Studies- The Journal of Academic Social Science Studies*, Year: 13, Number: 79, Spring, p. 219-229.

Soviet Women's Type in Kasımalı Bayalınov's Novel Which Name is "Kol Boyunda"

Ress. Asst. Reyhan Karkınlı

Ataturk University, Faculty of Literature, Department of Contemporary Turkish Dialects and Literatures, Erzurum – TURKEY

Article History

Submitted: 16.12.2019

Accepted: 20.02.2020

Published Online: 25.03.2020

Key Words

Soviet Female Type

Kasımalı Bayalınov

Köl Boyunda

Socialist Realism

Research Article

DOI:

<http://dx.doi.org/10.29228/JASSS.40185>

Abstract

Beginning of twentieth century, Tsarists Russia is in great difficulty with economic, political and social terms. In 1917 Tsarists Russia destroyed by the Bolshevik Revolution and a new transformation started. The Soviet regime aims to create a socialist society to get rid of the problems of people in the crisis. Woman is the most important foundation while making the social structure. Because women is known as a teemful, providing continuance, productive and guardian character. These qualities are essential to provide the continuity of regime or system. Also, the decline of the male population due to war, brings the woman the fore at a new economic and social structure. Woman becomes the most significant actor in building the new Soviet society with new ideology.

The Soviet regime, which creating new people and society, imposes important responsibilities on art and literary men in order to implement this idea. Socialist realism is adopted as a literary movement in art and literature whose principles are set by communist party leaders and socialist theorists. In order to reinforce the belief of the society in socialism, women heroes are symbolized and encouraged. In the whole of Soviet geography, created a Soviet type woman without race and nationality.

In this study, authors of Kyrgyz Kasımalı Bayalınov's novel how focuses on the characteristics of the idealized Soviet female type and how they shaped by socialist realism.

I. GİRİŞ

20. yüzyılın başlarında Çarlık Rusya, ekonomik, siyasi ve toplumsal olarak büyük sıkıntı içindedir. Özellikle I. Dünya Savaşı'nın olumsuz etkileri Çarlık yönetimi üzerinde tüm yıkıcılığıyla hissedilir. Ekonomik ve siyasi krizlere paralel olarak yaşanan savaşta Rusya'nın gücü, Çanakkale Boğazı'nın aşılamaması neticesinde müttefikleri olan İngiltere ve Fransa'dan gelecek yardımları alamaması ile ağır bir darbe alır. Ülkenin ekonomik sıkıntıları hat safhaya ulaşır (Kurat, 1993: 420; Vernadsky, 2009: 343-347).

Hayat şartlarının giderek ağırlaşması, insanların yönetime karşı tavrı almasına sebep olur. Akabinde 1917 yılında zihni oluşumu çok önceleri kapsayan Bolşevik İhtilali gerçekleşir. Sovyet yöneticileri başta Türkler olmak üzere Rus ırkına mensup olmayanların Sovyetleştirilmesinin gerekliliğine inanırlar. Sovyet Rusya içerisindeki Türk halkları komünist teşkilatlanma ile federal cumhuriyetler haline gelir (Gündüz, 2005: 5). Sovyet rejimi, Sovyet sınırları içerisindeki tüm halkları sosyalist bir yapıya kavuşturmak suretiyle tek tip insan oluşturmaya çalışırken her türlü yönetime başvurur (Zenskovsky, 1990: 35).

Çarlık Rusya için yeni bir dönemin başlangıcı olan Bolşevik İhtilali ile Sovyetler Birliği sınırları içindeki tüm milletlerin eşitliği, kardeşliği hedeflenir. 1920'li yıllar itibarıyla de "homo sovyeticus" (Sovyet insanı) oluşturma gayretleri görülür (Onay, 2002: 88). Sovyet vatandaşlığı ve eşitlik ilkesini temel alan yönetim için yeni sistemi yerleştirme ve benimsetme süreci başlar. Bu süreci amacına ulaştırma noktasında en temel yapı taşı insandır. Savaşla beraber yaşanan ekonomik ve sosyal değişimler sonucunda ağır sanayi, tarım, kamu hizmetleri alanında daha önce erkeklerin yerine getirdiği görevleri kadınlar üstlenir. Böylelikle toplumsal cinsiyet rolleri hem pekiştirilir hem de dönüştürülür. Cephe gerisindeki tüm faaliyetlerin idamesi kadınlar üzerinden gerçekleştirilir.

Sovyet sistemi kadının gücünün farkındadır. Kadın, ataerki rollerini başarıyla yürüttüğü gibi sisteme hizmet etme noktasında da ilk sırada yer alır. Çünkü "...proleterya ordusunun kadın bölümü özellikle çok önemlidir"(Lenin, 1969: 185). Proleteryanın güçlü bir bölümünü oluşturan kadın doğurgandır, üreticidir. Doğası gereği gücü ve varlığını devam ettirmeyi, sürekli olmayı benimseyerek yaşar. Ayrıca kadınlar annelik duygusu temelli koruyucudur. Erkek kadar kuvvetli olmasa da dirayetinin sürekliliği ile kuvvet gerektiren işleri başarabilecek yapıdadır. Erkekler gibi kasları güçlü değildir ancak kas becerilerini kullanma konusunda başarılıdır (Işık ve Eşitti 2015: 669). Erkekten daha kapsamlı, dağınık düşün yapısına sahiptir. Karar verme, sosyal ve zihinsel stratejilerini erkeğe göre daha çok kullanma yeteneğine sahiptirler (Üster, 2008: 7). Böylelikle kadın değişime daha kolay uyum sağlayabilir. Tüm bu özellikler "bir yandan tarihin ve toplumsal hayatın "nesnesi", bir yandan da esas "özneleri" olan (Lefebvre, 2007: 47) kadınların yeni rejimin oluşması ve yerleşmesinde temel teşkil etmesi için yeterlidir. Öyle ise oluşturulacak kadın tipi, rejimin sürükleyicisi, benimseticisi, koruyucusu ve sürdürücüsü olacağı gibi üretimin ve kültürel yapılanmanın da mihenk taşı olacaktır. "...Biliyoruz ki köhnemiş kuralların tüm ağırlığı işçi sınıfının kadınlarının omuzlarına yüklenmiştir" (Lenin, 1969: 185).

Yeni yönetim rejimini ve insanını topluma benimsetmek için yöneticiler; sanatçıların, bilim adamlarının ve edebiyatçıların desteğini almayı ana ilke olarak benimserler. Sovyetler Birliği hegemonyasındaki Kırgızistan'da da rejimi topluma benimsetmek ve yeni ulusu yaratmak konusunda edebiyat adamları, sınırlarını Komünist Partisi'nin belirlediği "sosyalist realizm" (sosyalist gerçekçilik) metodu ile toplum dönüştürme mühendisleri olarak görevlendirirler. Bu doğrultuda benimsenen sosyalist gerçekçilik, sosyalizmin yerleştiği bir toplumu oluşturmaya amaçlar. Gerçek kurgulanarak olması gerekenler yazılır (Tagızade, 2006: 20). Sosyalist realizm ilkesi ile kaleme alınan eserlerde sürekli "olumlu kahramanlar" kurgulanır. Bu kahramanlar Sovyet ideolojisini benimsetmek için yazar tarafından amaca uygun olarak idealize edilirler. Kahramanlar ideolojik inanç, cesaret, zekâ ve vatanseverlik gibi pek çok özelliğe sahiptirler (Siniavski, 1967: 33-34; Uygur 2011: 158). Sosyalist

realizm, "olumlu kahramanlar" vasıtasıyla toplumu istediği ve faydalı gördüğü tarafa yönlendirme çabası taşır. Sovyet sanat ve edebiyatında insan ve yeni toplum ideolojik gerçeklere göre belirlenmeli, kahramanlar yüceltilmelidir. Yeni kahramanlar yaratılmalı, onlar Sovyet toplumuna örnek olarak sunulmalıdır. Bu düşünceden hareketle kadın kahramanlar da oluşturulup sembolleştirilerek toplumun onlara özendirilmesi esas alınmalıdır. Toplumsal mücadelede asla bıkkınlığa yer verilmemeli ve süreklilik en temel ilke olmalıdır. Eğitim, özel bir konuma sahip olmalı; aile, okul ve çevre ile birlikte tüm mekânlarda eğitim ilk sırada yer almalıdır (Uygur, 2005: 5-6). Sosyalist realizm prensibi ile hareket eden Kırgız yazarlarından Kasımalı Bayalınov, *Köl Boyunda* romanında Sovyet rejiminin temel dayanak noktası olarak gördüğü kadını, sisteme hizmet edecek tarzda sosyalist realizm anlayışıyla idealize eder.

II. KÖL BOYUNDA ROMANI

Köl Boyunda romanında II. Dünya Savaşı, süresi ve sonrası yıllarda Sovyet sistemi tarafından oluşturulmuş olan Kırgızistan kolhoz¹ hayatı anlatılır. Roman; savaş yıllarının getirdiği sosyo-psikolojik ve ekonomik olumsuzlukların giderilmesine, katkı sağlamada başat rolü üstlenen kolhozlar ve kolhoz çalışanlarının faaliyetlerini konu edinmektedir. *Köl Boyunda* romanı, 1945-1946 yıllarında tamamlanmış ve 1947 yılında *Bakıt* adıyla, Kırgızca olarak yayımlanmıştır. Daha sonra 1950 yılında romana bir bölüm eklenmiş ve Rusça olarak ikinci kez yayımlanmıştır. 1952 yılında ise roman, *Köl Boyunda* adıyla yeniden basılarak -halen kullanılan- Kırgızca olarak istifadeye sunulmuştur (Artıkbayev, 1968: 29). Çalışmada romanın Kırgızca ve son baskısından yararlanılmıştır (Bayalınov, 2016).

A. Romanın Özeti

Köl Boyunda romanı, Rus coğrafyasında, Çarlık yönetimini sonlandıran Bolşevik İhtilali sonrası oluşan sosyalist sistemin yerleştirilme zamanlarında meydana gelen II. Dünya Savaşı sırasında ve sonrasında bütünü parçası olarak Kırgız kolhozlarında yaşananları, tamamen sistemin arzuları doğrultusunda yansıtır.

Köl Boyunda, rakamla ayrılmış toplam on yedi bölümden oluşmaktadır. Olay örgüsü ise üç ana metin halkasından oluşur. Romanın ilk metin halkasında Capar, sevgilisiyle vedalaştıktan sonra askere uğurlanır. Cephede üstün başarılar gösteren Capar, düşmanla çarpışırken ayağından yaralanır. Bir ayağının baldırdan kesilmesi suretiyle memleketine dönmek zorunda kalır.

İkinci metin halkası ise Capar'ın askerden memleketine dönüşüyle başlar. Örnek Kolhozunda okul müdürü olarak görevlendirilen Capar, bu kolhozun şartlarını iyileştirmek için canla başla çalışır. Babası Toyçubek'in başkanlığını yaptığı Keneş Kolhozu ile kendisinin görev yaptığı Örnek Kolhozu arasında sosyalist rejimin arzuları doğrultusunda verim artışı sağlamak için "sosyalist yarışma"² düzenler. Yarışmayı Örnek Kolhozu kazanır ve Capar'ın evlenmesiyle bu bölüm sonlanır.

Üçüncü metin halkası, Keneş Kolhozu başkanı Toyçubek ile Örnek Kolhozu başkanı Çükobay'ın hayvanların durumunu kontrol etmek için dağ sırtına çıkmalarıyla başlar. Olumsuz hava koşullarıyla yapılan mücadelenin ardından tekrar kolhoza dönerler. Hayvanların beslenmesi ve barınması ile ilgili koşulların iyileştirilmesi adına her iki kolhozdan belli kişiler dağ sırtında yaşamaya başlar ve savaşın bitmesiyle roman sonlanır.

B. Karakterler

II. Dünya Savaşı yıllarında yazılan ve Sovyet tipi insan modelinin sunulduğu *Köl Boyunda* romanı, topluma idealize edilmiş Sovyet sistemine hizmet eden nitelikli ve örnek kahramanlar sunar. Bayalınov, kahramanlarını hayatın gerçekliğinden uzaklaşmadan, sosyalist hayatın huzuruyla bütünleştirir. Yazarın eserdeki gücü bununla örtüşür (Sıdıkbekov, 1960: 315). Oysa roman, gerçekliği ya

¹ Kolektif çiftlik.

² Üretimi artırma amaçlı düzenlenen bir tür yarışma.

da beklenen gerçekliği sunmamalıdır. Roman gerçekliği değil varoluşu inceler. Varoluş, olup bitenler değildir. İnsanın olabileceği her şey, yapabileceği her şeydir (Kundera, 1987: 55). Ancak Bayalınov *Köl Boyunda* romanında tamamen bu görüşün dışında hareket etmeyi tercih eder. Rejim ve ideoloji neyi istiyorsa karakterleri o şekilde kurgular. Toplumu oluşturan bu insanlar ya da romandaki kahramanlar sadece ne söylemeleri ve ne yapmaları gerektiğini çok iyi bilirler. Bunun dışına asla çıkmazlar. Bahsi geçen söylemleri ve ifadeleri doğrular ve güçlendirir nitelikte olan çalışmada toplumu dönüştürme ve rejimin sürekliliğini sağlama sürecinde tamamı idealize edilmiş Sovyet tipi kadınlar esas alınmıştır. Bu doğrultuda romanda yer alan ve farklı yönleri idealize edilerek sunulan karakterler tercih edilmiş, sahip oldukları özelliklerin tamamının bütünleşmesi ile oluşacak Sovyet örnek kadını somutlaştırılmaya çalışılmıştır.

Cemile

Sosyalist rejimin yerleştirilmeye çalışıldığı dönemlerde doğan ve Sovyet okulunda eğitimini tamamlayan Cemile, Kırgız topraklarında yetişen Sovyet ideal kadın tipidir. Bayalınov, romanının başkışısı Capar'ın sevgilisi Cemile'yi II. Dünya Savaşı yıllarının getirdiği olumsuz havayı hissettirmeden “güzel giyimli, tırnakları ojeli, konuşkan, sıcakkanlı, sinema, tiyatro vb. sosyal içerikli etkinliklere katılan ve yaratıcı biri” (Bayalınov, 2016: 18) olarak tanıtır. Sovyet rejiminin arzuladığı kadın karakter olan Cemile, Sovyet döneminde tiyatro, sinema gibi faaliyetlere katılan Sovyet dönemi çağdaş kadının (Uygur, 2011: 157) romandaki temsilcisidir. Sovyet ülkesi ve ideolojisi için hedeflenen ve çizilmek istenen geleceğin yapı taşı olacağı değerlendirilen eğitilmiş, aydın ve sisteme her daim hizmet edecek ideal Sovyet kadın tipi için rol modelidir. Cemile kurgudaki özellikleri ve davranışlarıyla Lenin'in işaret ettiği kadın bölüğünün bayraktarlığını üstlenir. Eğitimin yeni rejim için ana hedeflerden biri olması (Uygur, 2005: 6) Cemile'nin karakterini daha da yüceltir. Çünkü Cemile için eğitim almak ya da eğitimini tamamlamak ileriye dönük gerçekleştirmek istediği hedeflerin başında yer alır. Diğer bir ifade ile istediği eğitimi alabilmesi, hayatın anlamı, aşkların en güzelidir. Büyük bir aşkla bağlandığı sevgilisi Capar'ı askere uğurlarken bile tek endişesinin istediği yerde eğitim yapamamak olduğunu dile getirir. Yüksek lisans eğitimi almak istediğini ancak yüksek lisansa giriş sınavıyla ilgili endişeler taşıdığını Capar'a aşağıdaki ifadelerle iletir:

- *Caparım seni sevinçle bekleyeceğim. Fakat içimde korku gibi tuhaf bir his var.*

- *O nasıl bir şey Cemile. Söylesen ben de anlasam.*

Cemile sustu kaldı.

- *Kulağıma fısıldasan.*

Capar gülümseyerek, kulağını Cemile'ye yaklaştırdı.

- *Pedagojiyi bitirdikten sonra yüksek lisans yapıp daha da ilerlemek istiyorum, dedi Cemile.*

- *Güzel olur Cemilem bunu niçin sıkıntı ediyorsun. Bu senin elindeki bir şey. Okumak istiyorsan okursun. Okumana engel mi var*

- *Orası öyle Caparım. Senin söylediğin gibi elimdeki bir şey. Fakat giriş sınavının çok zor olduğunu duyudum. Sınavdan geçebilir miyim? Benim tek korkum bu...* (Bayalınov, 2016: 5-6)

Yukarıda metinden alıntılanan ifadelerden de anlaşılacağı üzere ülkeye ve sisteme hizmet etmenin her şeyden değerli olduğu bilincine sahiptir. Bu bilinç içerisinde olan Cemile, Capar'ın askere gidişini de büyük bir metanet ve anlayışla karşılar. Çünkü sevdiği kendisinin ideallerinde yer aldığı gibi sisteme ve vatana hizmet edecektir. Yaşanan durum onun için en büyük onurdur. Cemile sadece “onu bekleyeceğine ve eğitime devam edeceğine dair” söz verir, sevgilisi Capar askerden dönene kadar öğretmen olabilmek için büyük bir gayret gösterir. Toplumda bir diğer ifadeyle sosyalizmin hâkim olduğu rejimde cinsiyete herhangi bir engel gösterilmemeli, eğitimde fırsat eşitliği sağlanmalı, herkes istediği konuma ulaşmalıdır (Durant, 2010: 52). Cemile, istediği eğitimi alabilmek adına her türlü zorluğu göze alır. II. Dünya Savaşı'nın getirdiği sıkıntılarla birlikte tek dayanağı sevdiği Capar'ın

yokluğu, eğitimin sadece şehir merkezlerinde veriliyor olması gibi pek çok imkânsızlığa rağmen asla vazgeçmez. Çünkü Sovyet ideolojisinin sınırlarını çizdiği sosyalist realizm prensibine göre mücadele süreklilik arz etmelidir (Uygur, 2005: 6). Kendini bildiği andan itibaren öğretmen olabilmeyi, ülkesine bu vasıfla hizmet etmeyi planlayan Cemile hayallerinin peşinden giden dirayetli ve sebat sahibi bir karakterdir. Hedeflerini gerçekleştirme uğruna tek başına şehir şehir dolaşmış hatta daha iyi bir eğitim alabilmek için kendisini Capar'ın arkadaşı olarak tanıtan Çonmurun tarafından kandırılmış, suistimale uğramıştır. Tek isteği eğitimine devam etmek olduğu için Çonmurun'un eğitim alanındaki vaatlerine inanmıştır. Çünkü gözü, gönlü sadece hedefine odaklıdır. O ancak eğitilmiş bir kadın olarak ve diğer insanları da eğiterek mutlu olabileceğine inandığı için kendisini bu yoldan mahrum bırakacak her türlü engelle mücadele etmekten çekinmez. Çonmurun'la yakınlaşmaları ile ilgili olarak hakkında ortaya atılan olumsuz söylentileri bile göze alır. Olumlu aydın kadın tipini temsil eden Cemile, Çonmurun'a inanarak kusurlu davranır. Bu kusur Sovyet kadınlarında olmamalıdır. Ancak hayalleri ve idealleri uğruna katlanır. Cemile, tüm bunları bilir ama doğru olduğuna inandığı yolda yürür ve hedeflerini gerçekleştirir. O, rejimin arzuladığı seviyede özgür ve hedefine ulaşabilecek dirayete sahip bir kadındır.

Büyük bir aşkla sevgilisi Capar'ın askerden dönmesini beklerken bu sürede eğitimine olan heyecan ve şevki onu ayakta tutan tek dayanak olur. İçindeki eğitim ve vatanına hizmet edebilme sevdasını, sevdiği ile şöyle ilişkilendirir. Eğitimimi tamamlayıp öğretmen olduğunda sevgilisi onu daha da çok sevecek, daha fazla değerli kılacaktır. Odak noktası budur. Asla yolundan dönmez, bu kandırılma da olsa kendisiyle ilgili olumsuz söylentiler de olsa idealinden vazgeçmez. İdeoloji, kendisini yükseltecek ve var edecek kadından tam da bunu ister. Sovyet tipi kadın, asla bıkkınlığa ve yorgunluğa kapılmamalıdır.

Sevgilisi Capar'ın gazi olarak memleketine dönmesinden sonra "ben yarım adamım bir ayağım yok" demesine hiç aldırmaz etmeden, sevdasına ve sözüne sahip çıkarak Capar ile evlenir. Çünkü sevgilisi vatan yoluna canını ortaya koyabilme onuruna kavuşmuştur. Cemile, diğer olumlu özellikleri yanında ev işlerinde de son derece yetenekli, geleneksel yemekleri bilen lezzetli şekilde yapabilen, misafirperver, sıcakkanlı ve sevecen bir kadındır. Bu karakter yapısı ve aile kurucu, bütünleştirici, sürdürücü özellikleri; başlangıçta Capar'ın başka birisi ile evlenmesini isteyen ailesi tarafından da kabul görmesini sağlar.

Sadakat sahibi ve sözüne sadık bir karakter olan Cemile, Capar ile evliliklerinin ardından eşi ile birlikte kolhozda mutlu bir hayat sürer. Yaşanan mutluluk Sovyet ideolojisi ve ülkesinin varlığı için verdiği emeğin mutluluğudur. Çünkü emeğini ülkesine, inandığı rejime sunmak mutluluk demektir (Fromm, 1993: 30-31). Kolhozda öğretmen olmak, eşi ile yan yana ülkesine hizmet edebilmek aşkın en güzel halidir. Kolhozda öğretmen olarak çalışmaya başlayan Cemile sevgilisi Capar gibi hiç durmaz, herkese yardıma koşar, sadece öğretmenlik değil kolhozun diğer işlerinde de görev alır. Okula gelmeyen öğrencileri ve aileleri sabırla ikna çabaları Cemile'yi kolhozdaki kadınlar arasında da ön plana çıkarır, asla yılmayan bir görev bilinci ile örnek kadın modelini oluşturur. O, hiçbir vakti faydasız geçirmeyen ailesini hem de çevresini mutlu eden yapısı ile günden güne kolhozda abideleşir ve Sovyet sisteminin istediği kadın tipi olma yolunda hızla ilerler. Eşi ile birlikte rejime ve ülkelerine hizmet, sıkıntı içindeki bir kolhozu geliştirmek bu çift için aşklarının ilk meyvesidir. Tüm bildiklerini sadece sınıftaki öğrencilere değil kolhozdaki tüm birey ve özellikle kadınlara aktaran Cemile, böylelikle sistemin devamlılığında da kadının üstlendiği rolü sergiler. Sovyet sosyalist sisteminin varlığını böylece pekiştiren iyi vatandaş, iyi anne, iyi eş ve aydın kadın tipini temsil eder.

Ayşe

Komünist partinin komsomolkalarındandır. Romanda Sovyet okulunda eğitim alarak yetişmiş aydın kadın tipinin temsilcisidir. Ayşe; romanda Sovyet ideolojisinin idealize ettiği vefalı, sevgiye saygı duyan, kendi menfaatleri için başkalarına zarar vermeyen, kolay yerine zoru seçen, sevginin her şeyin

temeli olduğuna inanan, sevdayı tanıyan ve her işini sevda ile yapan, sevginin en başta vatana sunulmasına inanan örnek ve ideal Sovyet kadın tipini sergiler. Ayşe varlık amacının ülkesine yararlı olmak olduğunu bunun yolunun da şimdilik kolhoza hizmet etmekten geçtiğini sevdiği Talip'e yazdığı mektupta şöyle dile getirir:

Sevgilim Talip, askere giderken elimi tutup: Ağlama Ayşe, ağlama... Derslerine iyi çalış. Cephe gerisinde sıkı çalış. Ben zaferle döneceğim." diye emanet ettiğin sözler hala yüreğimde saklı. Her yıl tüm derslerimi en yüksek notla geçiyorum. Sen gelinceye kadar bir kolhozda öğretmen olarak çalışıp yardım etmek istiyorum. Sen de biliyorsun şimdi kolхозlarda iş yapacak aile sayısı çok az. (Bayalınov, 2016: 147).

Eğitimli ve aydın bir kişilik olan Ayşe, kolhoz hayatında diğer kadınların sorunları ile ilgilenirken onların gelişebilmeleri için de tüm boş vakitlerinde onlara gazete ve dergiler okumaya çalışır.

Ayşe'nin sevgilisi Talip, askerlik görevi sırasında hayatını kaybeder. Capar'ın ailesinin kendisini beğenmiş olmalarına, Capar ile ilişkisini geliştirebilme şansı ile rahat bir hayat sürebilecek olmasına karşılık asla bu yönde hareket etmez. Hatta Cemile ile Capar'ın birbirlerini sevdiklerini bildiği için onlara yardımcı olmaya çalışır. Ayşe'nin eş adayı olarak Capar'a olumsuz bakmasının en önemli sebebi, Talip'in ölümünden sonra hayatında aynı rolü üstlenecek bir erkeğin varlığını istememesidir. Ayşe bu tavrı ile romanda adeta sadakat, ahde vefa ve sevgiye saygının timsali bir karakteri ortaya koyar. Bu yönleriyle Sovyet sisteminin istediği eğitimli, vefalı, sadık rejimin yaslanabileceği yeni kadın tipine son derece uygun bir karakterdir. Böylesi örnek kadınlarla şekillenen toplumda rejim sonsuza kadar varlığını koruyabilecektir.

Zuura

Kolhozda çoban olan Şekerbek'in eşi ve yardımcısıdır. Romanda, Sovyet ideolojisinin istediği eğitimi okuldan değil bizzat hayatın içerisinde almış, güngörmüş, kendi kendini yetiştirmiş ideal bir kadın karakteri olarak yer alır. Bayalınov'un okuyucuya sunduğu boyutuyla hayatın içinde pişmiş, hayatın birçok aşamasını görmüş, hayat okulunda edinim sahibi olmuştur. Özellikleri ile sistemin arzuladığı aydınlığa başka bir yoldan da ulaşılabilmesinin göstergesi bir kişiliktir. Önemli olan rejime hizmet yeterliliğine ulaşılabilmesidir. Zuura, romanda bu düşünceyi filizlendiren bir karakterdir. Birey hangi aşamada, hangi seviyede, unvan veya sıfatla olursa olsun ilk hedefi rejime ve topluma hizmet olmalıdır.

Çoban olarak hizmet veren kocasının yaptığı işlere müdahale edebilen, yanlışlarını cesaretle dile getirebilen, fikrinin arkasında durabilen, doğru olarak kabul ettiği değerlerin peşinde koşabilen bir karakterdir. Kendi kendini yetiştirerek üretim hayatına dâhil olan örnek bir Sovyet kadınıdır.

Şekerbek, yardımcısı ve eşi Zuura'yı aldığı kararlarla kendisine karşı geldiğini öne sürerek kolhoz başkanına şikâyet eder. Bunun üzerine Zuura kendi haklılığını göstererek, kocasının kendi emrine verilmesi ile baş çobanlık görevinin kendisine tevdi edilmesini talep eder (Bayalınov, 2016: 178). Kendinden emin, korkusuz ve doğru olarak gördüğünün peşinde koşabilecek bir Sovyet kadını Zuura, rejimin arzuladığı derecede yüksek sorumluluk sahibidir.

Çobanlık görevini kendisine veren Kolhoz Başkanlığı, Zuura'nın diğer çobanların tersine büyük öngörü ve inisiyatifle aldığı kararla şiddetli tipi esnasında kışlakta olan hayvanların tamamının hayatta kalmasını sağlamasını büyük bir memnuniyetle karşılar. Sovyet sisteminin oluşturmak istediği aktif, karar verme süreçlerinde tereddütsüz hareket edebilen kadın tipi Zuura ile sergilenir.

Bu yıllarda kadınların sanayi sektörü başta olmak üzere tıp alanındaki sayısal ağırlıkları, eğitimdeki fırsat eşitliğinden yararlanmaları, bilimsel araştırma laboratuvarlarında giderek varlık göstermeleri önemli gelişmeler arasındadır. Görünüşte özgürleştirilen kadınlar, çalışanların çoğunluğunu oluşturdukları hastaneler ve okullar dâhil nadir olarak yönetici konumlara gelebilirler, siyasi sorumluluk mevkilerinde ise asla yer alamazlar (göstermelik olarak bulundukları birkaç görev

dışında) (Lewin, 2011: 76-77). Gerçek bir proleteryanın yokluğunda "yedek proleterya" rolünü üstlenirler (Roy, 2009: 122). Oysa sosyalist realizm anlayışı doğrultusunda Zuura, bir süre sonra kolhoz başkanlığına aday gösterilir ve seçim sonucunda başkanlığa getirilir. Parti üyelerinden İlikbay seçim sonuçlarını açıklamak için söz alır ve şöyle devam eder konuşmasına: *Zuura evladım, "boynuz kulağı geçer" diye bir söz vardır. Aksakalların (yaşlıların) hiçbiri sana denk olamaz. Ömrün uzun, bahtın açık olsun. Seni seçtik.* (Bayalınov, 2016: 402).

Zuura'nın başkan seçilmesi ile yaşananlar, Sovyet sisteminin istediği tarzda hizmet edenleri, daima en iyi konum ve makamlara ulaştıracağını bir göstergesi olur. Zuura ise diplomalı olmasa bile bu mevkilere gelinebileceğini gösteren topluma örnek bir kadın tipidir.

Aysulu

Kolhozların köylerde de hayat bulmasıyla üretimde rol alan kadın, toplumun geleneksel yapısını sarsıcı şekilde değiştiren bir konumdadır (Uygur, 2011: 158). Eve hapsedilen üretken olmayan kadın yeni toplum düzeninin yerleşmesine ve gelişmesine katkı sağlamamaktadır (Uygur, 2005: 290-291). Bu sebeple kadın, üretim hayatına dâhil olmalı, bu konuda bilinçlendirilmelidir. Bu bağlamda Bayalınov'un romanın son kısımlarında olay örgüsüne dâhil ettiği kadın karakter Aysulu; yılmak, korkmak bilmeyen cesur, atılgan, yetenekli ve zeki bir karakterdir. Aysulu romanda ideolojinin sosyalist realizmle şekillendirdiği teknolojiyi kullanma becerisine sahip kadını temsil eder. Çünkü kadın yeni yapılanma sürecinde teknolojik alanda da varsa erkeklerle yoksas yalnız olarak başat rolü oynamalıdır. Bu yönüyle de kadın ideale ulaştırılmalıdır.

1940'lı yıllarda ortalama işgücünün % 39'unu (sanayide % 43) kadınlar oluşturmaktadır (Lewin, 2011: 76). Kadınların sanayide belirgin rol oynamaları önemli bir gelişmedir. Kadınların sanayi sektöründeki yeni konumları, eğitimdeki fırsat eşitliğinden yararlanmaları özgürleşen kadınların giderek güçlenmelerini ve özgüvenlerinin artmasını sağlar. Dolayısıyla bu dönemde hayatın temel araçlarından olan traktörü kullanabilmek son derece önemli ve itibarlı bir iş koludur. Aysulu bu ayrıntıyı görerek sevdiğinin yanında bir erkek gibi traktör sürmek ister. Bu düşüncesini sevgilisi Asan'a söyler. Asan'ın ağzından anlık bir gafletle şu cümle dökülür: "Bırak o lafı. Traktör sürmek kız işi miymiş." (KB 126). Asan bu sözleri sarfettiğine pişman olur ancak söylenecek söz kalmamıştır. Kısa zaman sonra "Kadınların erkeklerden daha az yetenekli olduğu savının bir masaldan, gerçekmiş izlenimini veren bir uydurmacadan başka nitelik taşımadığı görülecektir" (Adler, 2010: 276) tezi doğrulanır. Aysulu, hemen traktör sürme kursuna yazılır. Kursu tamamladıktan sonra bir yıl traktör yardımcısı olarak çalışır, ardından da traktör kullanmaya başlar. Bu arada traktör tamirini de öğrenen Aysulu'nun traktörünün arızalı olup çalışmadığını görmek kimseye nasip olmaz. Kimseden geri kalmayan Aysulu, tüm erkekler gibi çalışır ve traktörü ile dur durak bilmez. Rejimin, üretimi tatlı rekabetle artırma faaliyetlerine destek odaklı düzenlediği sosyalist yarışmada, Örnök Kolhozu'nun galip gelmesinde başat rolü oynayan kişi traktörcü Aysulu'dur. Yarışmanın kazanılması için var gücüyle çalışan Aysulu, tarlada traktörünün üzerinde kendini Tulpar'ın³ üstündeymiş gibi mutlu ve güçlü hissederek traktörüne "deh atım, kara tulparım deh!" (Bayalınov, 2016: 147) diye seslenir. Kısa zamanda bütün işleri yetiştirebilmesi için Tulpar'ın olağanüstü gücüne ihtiyacı vardır. Traktörü onun için efsanelerde yer alan, gücü karşısında varlık gösterilemeyen Tulpar'dır. Onu idare etmek ve itaat ettirmek mümkün değildir. İşte Aysulu Tulpar'a binebilen ve onu yapacağı işlere sevk edebilen bir kadın olduğu için kendini çok güçlü hissetmektedir.

³ Türk destanlarında atlar da sahipleri kadar olağanüstü özellikler sahiptirler. İnsan dilinden anlayan ve insan gibi konuşabilen atlar, çoğu zaman sahiplerini tehlikelerden korurlar. Uçma yeteneğine sahip olan bu atlar eski Türk destanlarında Tulpar adıyla bilinirler. Bir inanışa göre Tulpar adı verilen kanatlı atın kanatlarını hiç kimse göremez. Tulpar kanatlarını, yalnız karanlıkta büyük engelleri ve mesafeleri aşarken açar. Eğer birisi tarafından Tulpar'ın kanatları görülürse Tulpar'ın kaybolacağına inanılır (Tavkul, 2007: 198-199).

Ekip biçme gibi tarımsal faaliyetlerin sadece insan gücüyle yapılması, daha çok insanın uzun süre çalışması anlamına gelir. Böyle bir durumda bile istenen verimliliğe ulaşılabilmesi çok zordur. Oysa teknolojik gelişmelerle yüksek verimin alınması daha kolaydır. Eğer, Aysulu tarımdaki teknolojik gelişmelerden biri olan traktörü kullanmasaydı zamanında işleri yetiştiremeyecek, sosyalist yarışmayı da kaybedeceklerdi. Aysulu tam da kapitalizmin “işçiyi en yüksek verimi elde edene dek zorlayın” sloganı ile değil sosyalizmin “Tekniği en yüksek verimi elde edene kadar zorlayınız” (Kuzinen, 1979: 149-150) sloganı ile hareket eder. Dönemin şartlarında var olan en üst seviyedeki teknolojiyi, traktörü kullanarak Aysulu, kapitalizmin işçiyi köle gibi değerlendiren anlayışına meydan okur. Aynı zamanda kadın olarak bu işleri başarıyor olması özelliği ile de Aysulu, Sovyet rejiminin erkeğin ikamesi olarak belirlemiş olduğu kadın tipidir. Aysulu, romanda erkeklerin cephelerde olduğu ya da cepheden dönemedikleri zamanlarda ülkenin varlığının sürekliliğini sağlayacak Sovyet kadın tipi olarak yer alır.

Burulça

Capar'ın annesi ve Toyçubek'in eşi Burulça “kendine özgü sevecen, sıcakkanlı” (KB 218), iyi niyetli bir insandır. Yaşlı bir kadın olduğu için ev işlerini yapmakta dahi zorlanırken kolhozda çalışan insanların sayısı azalınca kolhozu güçlendirmek için tüm gayretiyle çalışır. Çalışma azmiyle genç kızlara ve kadınlara örnek olur. Toyçubek karısının bu çalışkanlığını askerdeki oğlu Capar'a şu şekilde anlatır:

Biliyorsun sen burdayken annen ev işlerini bile yapmaktaydı. O şimdi güçlülerden biri. Ekibin başı (başkanı). Kolhozda ekin biçen gruplar arasında onun grubu ilk sırada yer alıyor. Yakınlarda annen gençleri uyandırıp yarışa davet etti, onları yendi. O günden sonra işe geç başlayan gençler “yaşlı kadından daha geç kalırsak rezil oluruz” diye onlar sabah tanın ağarmasıyla işe çıkıp gün batınca eve dönerek çalışmaya devam ettiler (Bayalınov, 2016: 137).

Kolhozda yaşlı ve çalışkan bir kadın olarak ön plana çıkan Burulça, çevresiyle olumlu ilişkiler kurabilen bir kadındır. Her sabah erkenden kalkıp hem eşiyle hem de ev işleriyle ilgilenir. Daha sonra da kolhozdaki vazifelerini yerine getirir:

Burulça her zamanki gibi erkenden kalktı... Giyindi, dışarı çıktı, elini yüzünü yıkadı, ineği sağdı, sürüye kattı, tekrar geldi, ateş yaktı, yağ eritti, ekmek yaptı. Kapının önüne koyduğu semaverin de buharı çıkıp kaynayıp duruyor. Toyçubek harmana bakıp geleyim sabah tan ağarmadan evvel çıkmıştı gelecekti.

Burulça semaveri getirip evine girdi. Mutfaktaki yuvarlak masayı getirip ona sofrayı kurdu... Pişmiş yağlı yuvarlak ekmekleri fırından getirip Toyçubek'in önüne koydu (Bayalınov, 2016: 306).

Romanda, Sovyet sisteminin arzuladığı, aile kurucu, sürdürücü örnek anne ve anaçlığın sembolü olarak yer alır. İdeal bir eş olmasının yanında oğlu Capar'ın da kurduğu yuvaya sahip çıkar. Oğlu ve gelininin iyi bir aile olmasını destekler. Oğlunun ve gelininin mutluluğu için çaba gösterir. Sık sık gelini Cemile'ye övgülerde bulunur. Oğlu Capar da bu durumdan son derece memnun kalır. Bir gün Capar'ın uyuya kaldığını gören Burulça, pijamalarını vermek için “yükteki büyük sandığı açtı. Oradaki pijamalar, gömlekler, havlular, düzenli ve katlı bir şekilde” idi. Gelini Cemile'nin bu düzen ve tertipliliğini görünce “Dünyada iyi yetişmiş (güzel) kızlar az değilmiş. Cemile gibi bir kız daha yok” (Bayalınov, 2016: 307) diye gelinine övgüler yağdırdı. Bunu duyan Capar, çok mutlu oldu. Bu davranışlarıyla Burulça, ideal bir kadın ve anne olarak sistemin idealleştirildiği örnek Sovyet tipi kadını temsil eder.

Misafirperver bir kadın olan Burulça, kolhoza gelen Ayşe'ye evini açar ve uzun süre birlikte aynı evi paylaşırlar. Misafiri olan Ayşe'ye tüm misafirlerine olduğu gibi özenle sofralar hazırlar, onu en güzel şekliyle ağırlar. İşe gideceği zaman Ayşe'ye: “Kurban olayım, ben işe gidiyorum, akşama gelirim. Sen evde kal. Karnın acıkırsa tahta sandıkta ekmek, kaymak var. Çekinme. Burayı kendi evin say” (Bayalınov, 2016: 217) diyerek evden ayrılır.

Burulça, geleneksel Kırgız aile yapısı içindeki annelik ve kadınlık rolüne uygun insani değerlere

sahip bir kadındır. Bu özellikleriyle ideal seviyede anaç bir Sovyet kadınıdır.

SONUÇ

Kasımalı Bayalınov, Sovyet rejiminin yerleşme ve devamlılığı boyutunda dayanak noktası olarak gördüğü kadını, *Köl Boyunda* romanında sosyalist realizm anlayışıyla idealleştirerek rol model olarak sunar. Ruhların şekillendirilme mühendisliği kadınlara bırakıldığı için kurgudaki Sovyet rejimi ve rejime hizmet eden her unsur kadınlarla yücelir.

Yazar, kadını idealize etme sürecinde Sovyet rejimi tarafından verilen görevi layıkıyla yerine getirir. Bu noktada Bayalınov, rejim tarafından uygulamaya konulan Sosyalist realizm metoduyla, edebiyat eserlerinde kadının idealize edilmesi teorisinin mutlak ve tereddütsüz bir uygulayıcısıdır. Bayalınov'un bu konuda üstün bir başarı sergilediğini söylemek mümkündür. Romanın yazılışından yetmiş yıl gibi bir süre sonra incelenerek yapılan bu çalışmada durum açıkça görülmektedir. Yazar *Köl Boyunda* romanıyla bir medeniyetin kadınların omuzlarında yükselişine katkı sağlarken bizzat tanıklık ettiğini de söylemek mümkündür.

Köl Boyunda romanında Sovyet kadın tipini temsil eden karakterler mükemmel özellikleri olan idealize edilmiş kadınlardır. Erkeğin ikamesi olarak düşünülen kadınlar aldıkları tüm görevleri üstün bir başarı ile yerine getirmişler, erkeklerden daha fazla ön plana çıkmışlardır. Ataerkil yapıya sahip toplumlarda, erkeğin hep arkasında duran, korunmaya muhtaç çizgideki kadın, kendisine biçilen rolün dışına çıkmıştır.

Romanda yer alan kadın karakterler; cephe gerisinde eğitim, sanayi, siyaset, tarım ve ekonomi gibi temel alanlarda model kişiler olarak Kırgız Sovyet kadın tipini temsil ederler. Sovyet rejimine hizmet etmeyi, yaşamakla eş gören Cemile, Ayşe, Zuura, Aysulu ve Burulça gibi kadın karakterler Bayalınov'un sistem için ürettiği Sovyet tipi kadınlardır.

Güç ve sürekliliğin, kadınlar üzerinden sağlandığını ortaya koyan romanda yer alan karakterlerin en olumlu özellikleri bünyelerinde taşıdıkları görülür. Cemile, Sovyet eğitimi alan dirayetli bir öğretmeni; Ayşe, vefa ve sadakat timsali Sovyet eğitimi ile donanmış bir kadını; Zuura, okul eğitimi almamış ancak karar verme ve inisiyatif kullanma becerisine sahip yönetici bir kadını; Aysulu, traktör kullanma eğitimi almış, teknoloji ve sanayi alanındaki gelişmeleri ön plana çıkaran bir kadını; Burulça ise geleneksel Kırgız aile yapısı içindeki annelik ve kadınlık rolüne uygun insani değerlere sahip bir kadını temsil eder. Bu kadın karakterlerin ortak yegâne amacı "Sovyet rejiminin ön gördüğü yeni bir toplumun inşası sırasında erkeğin ikamesi olup rol model olarak sisteme hizmet etmektir".

Son olarak şunları söylemek mümkündür. Erkeklerin savaşlar nedeniyle nüfusunun azalması ve üretim gibi cephe gerisi faaliyetlere katılamamasına dönük bir hamle olan "kadınların her alanda yer alarak rol model olması" teorisi, sürekliliğin sağlanmasıyla başarıya ulaşmıştır. 1917 yılından sonra ortaya konulan ve yeni toplumun kadınların omuzlarında yükselişi, romanın kurgusunda görülebildiği gibi gerçek hayatta da gözlemlenebilmektedir.

KAYNAKÇA

- Adler, A. (2010). *İnsan Tanıma Sanatı*, (Çev. K. Şipal). İstanbul: Say Yayınları.
- Artıkbayev, K. (2015). *XX. Kılımdağı Kırgız Adabiyatının Tarihi*. Bişkek: Turar Yayınları.
- Bayalınov, K. (2016). *Köl Boyunda*. Bişkek: Kutaalam Yayınları.
- Durant, W. (2010). *Felsefenin Öyküsü*, (Çev. E. Gürol). İstanbul: İz Yayınları.
- Fromm, E. (1993). *Sevme Sanatı* (Çev. I. Gündüz). İstanbul: Say Yayınları.
- Gündüz, A. (2005). 1917 Bolşevik İhtilâlinin Türk Dünyasındaki Yansımaları. *Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi*, C/S. 6 (1): 1-12.

- Işık, M. ve Ş. Eşitti (2015). I. Dünya Savaşı Propaganda Afişlerinde Kadın Temsillerinin Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Göstergebilimsel İncelenmesi. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, C/S. 70 (3): 655-682.
- Kundera, M. (1987). *Roman Sanatı*, (Çev. İ. Yerguz). İstanbul: Afa Yayınları.
- Kurat, A. N. (1993). *Rusya Tarihi/Başlangıcından 1917'ye Kadar*. Ankara: TTK Basımevi.
- Kuzinen (1979). *Marksizm ve Leninizm İlkeleri IV, Sosyalizm ve Komünizmin Teorisi, El Kitabı*, (Çev. N. R. Çobanoğlu). İstanbul: Yar Yayınları.
- Lefebvre, H. (2007). *Sosyalist Dünya Görüşü, Marksizm*, (Çev. G. D. Görsev). İstanbul: Yordam Kitap Yayınları.
- Lenin, V. İ. (1969). *Dolnoe Sobranie Soçineniy: Temmuz 1918- Mart 1919 (Cilt 37)*. Moskva: Politeskoy Literaturı Yayınları.
- Lewin, M. (2011). *Sovyet Yüzyılı*, (Çev. R. Akman). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Onay, Y. (2002). *Rusya ve Değişim*. İstanbul: Nobel Yayınları.
- Roy, O. (2009). *Yeni Orta Asya ya da Ulusların İmal Edilişi*, (Çev. M. Morali). İstanbul: Metis Yayınları.
- Sıdıkbekov, T. (1960). *Kırgız Sovet Adabiyat Tarihinin Oçerki*, Frunze: Kırgız Mamlekettik Okuu-Pedagogika Basması Yayınları.
- Siniavski, A. (1967). *Sosyalist Realizm*, (Çev. S. Türker). İstanbul: Habora Kitabevi Yayınları.
- Tagızade, L. (2006). Sosyalist Realizm: Kökeni, Oluşum Süreci ve Kavramı. *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*, C/S. 3 (4): 7-24.
- Tavkul, U. (2007). Kafkas Nart Destanlarında At Motifi. *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*, C/S. 4(3): 196-205.
- Uygur, E. (2005). Sosyalist Realizm Kavramının Ortaya Çıkış Süreci. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi-Turkish Journal of Social Research*. C/S. 9 (1-2): 23-30.
- Uygur, E. (2011). Sovyetler Döneminde Azerbaycan Toplumunun Yeniden Yapılanmasında Edebiyat Adamlarının Rolü. *Türk Yurdu*, C. 31: 156-159.
- Üster, S. (2008). *Sözcük Öğrenme ve Pekiştirme Stratejilerinde Beyin Temelli Cinsiyet Farklılıklarının Rolü*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ortadoğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Vernasky, G. (2009). *Rusya Tarihi*, (Çev. D. Mızrak, E. C. Mızrak). İstanbul: Selenge Yayınları.
- Zenskovsky, S. A. (2000). *Rusya'da Türklük ve İslam*, (Çev. A. N. Ongun). Ankara: Günce Yayınları.